

STOP SIVOJ EKONOMIJI

Podgorica, april 2019. godine

PROGRAM „STOP SIVOJ EKONOMIJI“

1. SVRHA PROGRAMA

Podrška strukturnim reformama, prioritetima i ciljevima nacionalnih strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa, ekonomskog i regionalnog razvoja Crne Gore.

2. CILJEVI PROGRAMA

Ciljevi programa:

- Podrška mladima u rješavanju problema nezaposlenosti podizanjem njihovih radnih kapaciteta;
- Podrška suzbijanju sive ekonomije na tržištu rada.

3. OPRAVDANOST PROGRAMA

3.1. Identifikacija uočenih potreba i ograničenja

Zavod za zapošljavanje Crne Gore kao regulator odnosa na tržištu rada, sprovodi utvrđene i kreira nove programe aktivne politike zapošljavanja, u skladu sa potrebama tržišta rada.

Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za period 2016 – 2020 (Prioritet 1, Cilj 2), nalaže povećanje efikasnosti mjera aktivne politike zapošljavanja sa posebnim naglaskom na uključivanje mladih, žena i dugoročno nezaposlenih lica na tržištu rada. Programom rada Zavoda za zapošljavanje, za tekuću godinu, planirano je kreiranje novih programa za usklađivanje ponude i tražnje na tržištu rada.

Problem nezaposlenosti mladih je jedan od dominantnih problema ukupne nezaposlenosti u Crnoj Gori. Učešće mladih do 30 godina života u ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti je oko 20 %.

Stopu opšte nezaposlenosti, koja je strukturnog karaktera, prati relativno visoka stopa nezaposlenosti visokoobrazovanog kadra, koja po svojim socijalnim karakteristikama ima negativne implikacije na ukupan društveno - ekonomski sistem. Mlada nezaposlena lica sa stečenim visokim obrazovanjem sa 42,3%, učestvuju u ukupnom broju nezaposlenih visokoobrazovanih lica, od kojih sa 12 % učestvuju lica sa radnim iskustvom od najmanje devet mjeseci.

Više različitih okolnosti, a naročito sve veći priliv nezaposlenih iz sistema visokog obrazovanja, koji nije praćen odgovarajućom dinamikom njihovog zapošljavanja je osnovni uzrok postojećeg stanja. Nepovoljne okolnosti su još izraženije u manje razvijenim opštinama sjeverne regije, što potrebu za iznalaženjem adekvatnog rješenja čini još urgentnijom. U protivnom, trend nezaposlenosti ove kategorije lica će dobijati sve nepovoljnije karakteristike, sa svim negativnim posledicama koje prate takav proces.

Neprijavljen rad ili rad na crno, kao paralelna aktivnost regularnom radu, predstavlja globalni problem prepoznat u programu ekonomskih reformi, kao i u strateškim dokumentima. Različiti nalazi pokazuju da je nivo neformalne ekonomije, tj. neprijavljenog rada znatno veći u Crnoj Gori nego u državama EU. Uprkos razlikama u nivoima, nalazi istraživanja pokazuju da se struktura neformalnog sektora u Crnoj Gori značajno ne razlikuje od strukture u drugim evropskim ekonomijama.

Glavni uzroci izraženog rada na crno ogledaju se u: nefleksibilnosti tržišta rada, visokoj stopi nezaposlenosti, niskoj profitnoj stopi, kao i u neadekvatnom regulatornom okviru i poslovnom okruženju.

Rezultati istraživanja zastupljenosti neformalne ekonomije u Crnoj Gori su pokazali da se skoro četvrtina ekonomske aktivnosti u Crnoj Gori odvija u sivoj zoni, kao i da slabije razvijene regije imaju veću stopu sive ekonomije. Procijenjeno je da udio sive ekonomije u najrazvijenijem južnom području iznosi 30,6 % BDP-a, 23,8 % u centralnom, a 45,6 % u najslabije razvijenom sjevernom dijelu Crne Gore.

Rad na crno najviše je zastupljen u trgovini, turizmu i ugostiteljstvu, poljoprivredi, građevinarstvu i saobraćaju. Od ukupnog broja zaposlenih oko 30 % radi na crno, dok je stopa neprijavljenog rada najviša među mladima i starijom populacijom.

Mjere za suzbijanje sive ekonomije koje se odnose na smanjenje troškova poslovanja, smanjenje administrativnih i poreskih opterećenja doprinijele su otvaranju prijavljenih radnih mjesta. Međutim, jačanje kontrole države s ciljem eliminisanja neprijavljenog rada, uključuje i mjere za jačanje institucionalnih kapaciteta i ljudskih resursa u tijelima državne uprave odgovornim za kontrolu i prikupljanje prihoda.

Nadležne službe, Uprava za inspekcijske poslove, Poreska uprava, Uprava policije i Uprava carina, sprovode konstantne i kontinuirane aktivnosti kontrole i otklanjanja nepravilnosti s ciljem suzbijanja neformalne ekonomije i povećanja budžetskih prihoda Crne Gore. Međutim, obavljanje ovih aktivnosti, posebno u vrijeme sezone, je otežano zbog nedovoljnih kadrovskih kapaciteta nadležnih službi, tako da se moraju uložiti dodatni naponi, angažovati dodatna radna snaga, kako bi se smanjile neregularnosti i ostvario veći priliv sredstava.

3.2. STEP analiza programa

Socijalne okolnosti

- Visoko učešće mladih, do 30 godina života, u ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti u Crnoj Gori.
- Relativno visoka stopa nezaposlenosti visokoobrazovanog kadra, koja po svojim socijalnim karakteristikama ima negativne posljedice na ukupan društveno – ekonomski sistem.
- Visok nivo neformalnog poslovanja, kao paralelne aktivnosti formalnom – regularnom poslovanju, negativno utiče na integraciju mladih na tržištu rada, a time i na njihov socijalno ekonomski status.

Tehničke okolnosti

- Program doprinosi jačanju kadrovskih kapaciteta nadležnih službi u suzbijanju neformalnog poslovanja.

Ekonomске okolnosti

- Neformalno poslovanje negativno utiče na tržišnu konkurenciju subjekata privređivanja, kvalitet tržišnog ambijenta, otvaranje novih radnih mjesta, budžetska prihodovanja, a time i na društveno ekonomski razvoj Crne Gore.

Političke okolnosti

- Program doprinosi strukturnim reformama suzbijanja neformalne ekonomije i unapređivanju sistema vrijednosti u društvu i povjerenju građana u pravnu državu.
- Program zbog aktuelnog sadržaja ima jaku političku podršku.

4. STRUKTURA PROGRAMA

4.1. Vrsta programa

Program „Stop sivoj ekonomiji“ je jedan od programa aktivne politike zapošljavanja kreiran u skladu sa potrebama tržišta rada, a u cilju povećanja zapošljivosti i zaposlenosti mladih visokoobrazovanih lica iz evidencije Zavoda.

Prema kategorizaciji EUROSTAT-a ovaj program se svrstava u kategoriju 2.2 – „Osposobljavanje na radnom mjestu“, kao najzastupljeniji način osposobljavanja, sa učešćem iznad 75% .

4.2. Izvođači programa

Nosilac programa je Ministarstvo rada i socijalnog staranja, dok su programski partneri: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Poreska uprava, Uprava policije, Uprava za inspeksijske poslove i Uprava carina zaduženi za operativno sprovođenje programskih aktivnosti.

4.3. Lokacija i vrijeme realizacije programa

Program će se sprovoditi na teritoriji Glavnog grada, Prijestonice i svih opština, odnosno lokalnih samouprava u Crnoj Gori, u trajanju od osam mjeseci.

4.4. Ciljna grupa programa

Direktna ciljna grupa

Direktnu ciljnu grupu obuhvaćenu ovim programom čine 190 nezaposlenih lica sa stečenim visokim obrazovanjem (u obimu od najmanje 180 kredita), životne dobi do

30 godina, sa radnim iskustvom u nivou obrazovanja, u najkraćem trajanju od devet mjeseci.

Pored obrazovnih zahtjeva, radnog iskustva i godina života, lične osobine koje nezaposlena lica treba da posjeduju su: odgovornost, sposobnost za timski rad, ambicioznost, inicijativnost i spremnost za permanentno učenje. Njihovi stavovi o značaju formalnog poslovanja za socio - ekonomski razvoj zemlje čine ih odgovarajućom ciljnom grupom, čijom bi se edukacijom i zapošljavanjem, doprinjelo suzbijanju sive ekonomije.

Indirektna ciljna grupa ili korisnici programa

Indirektni korisnici programa su:

- Uprava za inspekcijske poslove, Poreska uprava, Uprava policije i Uprava carina – efikasniji rad institucije i podizanje nivoa povjerenja građana;
- Privredni subjekti – smanjenje nelojalne konkurencije;
- Lokalne samouprave – efikasnije budžetsko prihodovanje koje podstiče njihov društveno - ekonomski razvoj;
- Društvo u cjelini – doprinos finansijskoj efikasnosti budžeta kroz ubiranje prihoda po osnovu poreza, doprinosa i drugih prihoda, stvaranje kvalitetnijeg tržišnog ambijenta i otvaranje novih radnih mjesta.

4.5. Programske aktivnosti

Aktivnost 1: Izbor učesnika programa

Zavod će objaviti Poziv kojim će se nezaposlena lica upoznati sa predmetom i ostalim bitnim elementima programa, uslovima za prijavu na poziv, kao i kriterijumima za izbor učesnika programa.

Zavod za zapošljavanje će izvršiti pripremu prijavljenih nezaposlenih lica za učešće u programu.

Izbor učesnika programa izvršiće Uprava za inspekcijske poslove, Poreska uprava, Uprava carina i Uprava policije, na osnovu poznavanja pozitivnih propisa koji se odnose na projektovane poslove.

Aktivnost 2: Osposobljavanje uz rad

Učesnici programa će zasnovati radni odnos, u trajanju od sedam mjeseci, na poslovima pružanja tehničke pomoći i podrške službenim licima Uprave za inspekcijske poslove, Poreske uprave, Uprave carina i Uprave policije u suzbijanju sive ekonomije.

Zapošljavanje učesnika sprovedeće se posredstvom agencije za privremeno ustupanje zaposlenih.

Radne zadatke učesnika programa utvrdiće programski partneri operativnim planom i sprovođiti uz kontinuirano mentorstvo, u trajanju od sedam mjeseci.

Zaposlenim licima u programu omogućit će se da kroz rad na terenu praktično primjene stečena znanja, ali i da usvoje nova saznanja kroz detekciju radnji vezanih za sivu ekonomiju.

Istovremeno, realizacijom ove aktivnosti učesnici programa bez prethodno stečenog radnog iskustva na ovim poslovima će se osposobiti u realnom radnom okruženju, steći nedostajuća znanja i vještine, razviti lične i stručne kompetencije i dobiti potvrdu o osposobljenosti za obavljanje programskih poslova.

Osposobljavanje je zasnovano na iskustvenom učenju, participativnim, interaktivnim, individualnim i grupnim metodama rada, koje predstavljaju najoptimalniji način aktivnog učešća u ostvarivanju projektovanih ciljeva učenja.

Osposobljavanje učesnika programa sprovodiće mentori programskih partnera - lica odgovorna za osposobljavanje učesnika programa.

Aktivnost 3: Monitoring programa

Ova aktivnost podrazumijeva kontinuirano praćenje procesa realizacije programa i izvještavanje o realizovanim aktivnostima u cilju povećanja efikasnosti i efektivnosti programa. Takođe, predstavlja osnov za evaluaciju programa, odnosno ocjenu kvaliteta programa cijenjenu na osnovu ostvarenih rezultata.

Realizacijom ove aktivnosti od strane Zavoda i programskih partnera, između ostalog, obezbijedit će se i blagovremeno preduzimanje eventualnih korektivnih radnji u cilju postizanja planiranih rezultata.

Aktivnost 4: Promocija programa

Promocija programa će se sprovoditi kontinuirano, od prvog mjeseca realizacije programa, a u cilju što veće informisanosti ciljne javnosti. Ovu programsku aktivnost sprovodiće Zavod u saradnji sa programskim partnerima.

Prezentacija programa vršiće se:

- održavanjem press konferencija;
- okruglih stolova;
- kroz štampane i elektronske medije.

Aktivnost 5: Evaluacija programa

Pored ocjene uticaja programa na ciljnu grupu, izvršiće se i evaluacija svih programskih aktivnosti, uključujući i opravdanost i efikasnost utrošenih sredstava.

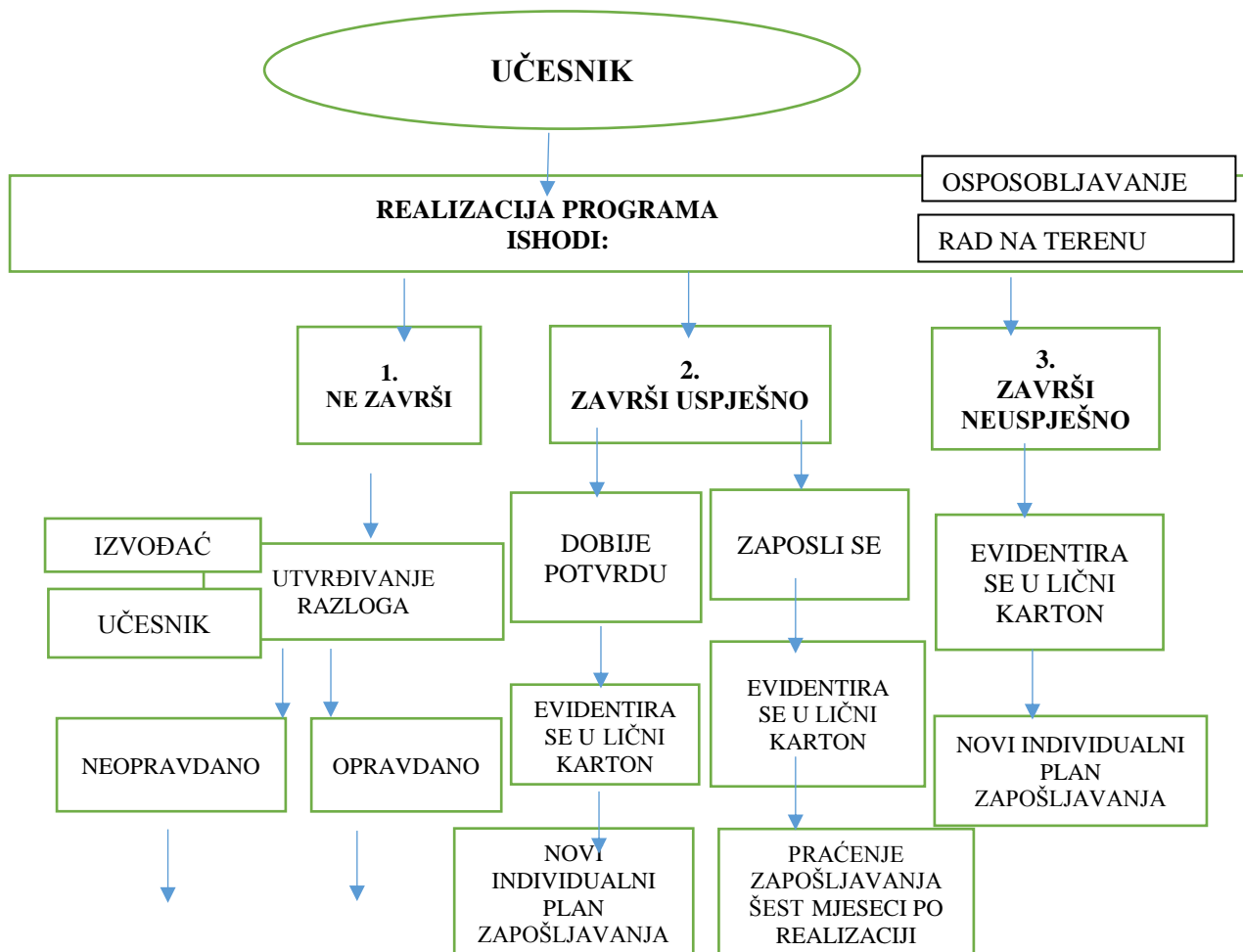
U posljednjem mjesecu realizacije programa sumiraće se uticaj programa u odnosu na postavljene ciljeve, analizirati eventualne identifikovane prepreke uspješne realizacije programa i izvesti zaključci. Na taj način se dobija jasna slika o postignuću programa i njegovim nedostacima.

Ovu programsku aktivnost sprovodiće Zavod u saradnji sa programskim partnerima.

4.6. Terminski plan programskih aktivnosti

Aktivnosti	Mjesec I	Mjesec II	Mjesec III	Mjesec IV	Mjesec V	Mjesec VI	Mjesec VII	Mjesec VIII
Izbor učesnika programa								
Osposobljavanje uz rad								
Monitoring programa								
Promocija programa								
Evaluacija programa								

4.7. Grafički prikaz ishoda programa sa aspekta učesnika



5. OČEKIVANI REZULTATI PROGRAMA

- Uključeno 190 nezaposlenih mladih lica sa stečenim visokim obrazovanjem, od kojih najmanje 20 % lica osposobljenih za rad na programskim poslovima suzbijanja sive ekonomije.
Izvor verifikacije : zaključeni individualni planovi zapošljavanja i ugovori o radu.
- Povećan nivo zapošljivosti 90 % od najmanje 150 učesnika programa bez prethodno stečenog radnog iskustva na poslovima suzbijanja sive ekonomije.
Izvor verifikacije : završni izvještaji programskih partnera o realizaciji programa i izdatim potvrdama o osposobljenosti učesnika programa.
- Povećana zaposlenost za 27,5% ciljne grupe programa u trajanju od sedam mjeseci.
Izvor verifikacije : ugovori o radu i izvod iz evidencije Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.
- Povećana zaposlenost za najmanje 10% uspješnih učesnika programa, u periodu do šest mjeseci po završetku programa.
Izvor verifikacije : izvod iz evidencije Poreske uprave i izvod iz evidencije Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.
- Rast naplate budžetskih prihoda u odnosu na ostvaren u prethodnoj godini poslovanja.
Izvor verifikacije : završni izvještaji programskih partnera.

6. TROŠKOVI REALIZACIJE PROGRAMA

Ukupni opravdani troškovi Zavoda za realizaciju programa procijenjeni su na iznos od 696.000,00 € i obuhvataju troškove zarada učesnika programa (u mjesečnom neto iznosu od 300,00 €, po učesniku programa) i provizije za agencijske usluge privremenog ustupanja zaposlenih kod programskih partnera.

